

אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדעי המדינה

הפתעת מלחמת יום כיפור (71-521-01)
קורס סימסטיאלי מרוכז (2 ש"ש) – ב.א.

תשס"ז

עו"ד דליה גבריאלי נורי

שעת קבלה: בתאום מראש בדוא"ל

דוא"ל: gavriely@mail.biu.ac.il

תאור ומטרת הקורס

הפתעת מלחמת יום כיפור נחשבת לאחת משלוש ההפתעות האסטרטגיות הגדולות שארעו במאה ה-20, לצד מתקפת ברברוסה ופרל הרבור. הנחת המוצא של הקורס היא שהפתעת מלחמת יום הכיפורים נבעה מכשל רב-מערכתי: צבאי-מודיעיני, מדיני-פוליטי, וגם תרבותי-חברתי. בשל קשיים מחקרניים נדחק הפן האחרון לשוליים, ולא זכה לפתח סביבו שיח מחקרי. מטרת הקורס להעריך את תרומתה המכרעת של התרבות הישראלית ליצירת הכשל הטראגי של הפתעה זו.

הקורס יציע מתודולוגיה חדשה לחקר תפקידה של התרבות הישראלית ביצירת ההפתעה של מלחמת יום כיפור. במהלך הקורס נצלול אל תוך התרבות הישראלית של השנים 1967-1973, ונראה כיצד היה בהם כדי לתרום לניטרול תחושת הסכנה הישראלית.

הקורס מבקש לשלב בין ניתוח אקדמי של ההפתעה, לבין היכרות עם מלחמת יום כיפור כחווית יסוד בתרבות הישראלית. את הקורס ילוו קטעי ארכיון וסרטים תעודיים רבים אותם ננתח במהלך הקורס. הדגש בקורס אינו על הרצאות פרונטליות. הלימוד יתנהל תוך מעורבות פעילה של הסטודנטים, הן במהלך הדיון הביקורתי והן בהצגת נושאים במהלך חלקו השני של הקורס.

מטלות הקורס

- א. הנוכחות בקורס היא חובה.
- ב. הציון: בחינה מסכמת: 60% מהציון. הצגת נושא 40%.
- ג' פירוט הנחיות להכנת מצגת - בסוף הסילבוס.

תכנית הקורס

- א. מבוא לחקר הפתעות אסטרטגיות:
 - האספקט המודיעיני
 - האספקט הפסיכולוגי
 - האספקט הארגוני
 - האספקט התרבותי
- ג. הפתעת מלחמת יום הכיפורים: המחקרים הקיימים
 - מחקרי צבא ומודיעין
 - דו"ח ועדת אגרנט
 - אוטוביוגרפיות: הספרות "האפולוגטית"
- ד. הרקע המדיני-פוליטי: 1967-1973
 - מלחמת ההתשה
 - יוזמות השלום
- ד. המימד התרבותי של הפתעת מלחמת יום הכיפורים
 1. הנראטיב התרבותי המקובל: 1967-1973 שנות האופוריה- היהירות- השאננות
 2. הנראטיב התרבותי המוצע: 1967-1973 שנות הנורמאליות
 - נירמול המלחמה
 - המלחמה היפה
 - המלחמה הצודקת
 - המלחמה הטבעית
 - נירמול היריב הערבי
 3. נראטיב הנורמאליות והפתעת מלחמת יום הכיפורים
 - נירמול הסימנים המעידים: תרומת המערכת התרבותית להתרחשות ההפתעה
 - נירמול הסימנים המעידים בחזית המצרית: "תחריר 41"
 - נירמול הסימנים המעידים בחזית הסורית: "יום קרב"

ביבליוגרפיה

התלמידים יתבקשו לקרוא במהלך הקורס שני ספרים מרכזיים :

בר-יוסף, אורי (2001). הצופה שנרדם - הפתעת יום הכיפורים ומקורותיה. זמורה ביתן, לוד.
E 990.24 בר-יוסף צו (502924)

הבר, איתן ושיף, זאב (2003). לכסיקון מלחמת יום הכיפורים. זמורה ביתן / דביר הוצאה לאור, אור יהודה.
ספריה מרכזית: E 990.2403 הבר. לק (569909)

ביבליוגרפיה נוספת למבחן המסכם

גבריאלי-נורי דליה (2003). המלחמה היפה- הבניית מושג המלחמה בשיח-התרבות הישראלי 1967-1973.
חיבור לקבלת תואר מאסטר, התכנית ללימודי בטחון, אוניברסיטת תל אביב, עמ' 51 – 68.
עבודת מ"א בדלפק לפי גבר. מל (593576)

ג'רביס, רוברט. (1978). "עיוותי תפיסה". בתוך: יחסים בין לאומיים – מקראה. גלבוש א. עורך, עמ' 147 –
168, תל אביב.
שמור מדעי המדינה לפי יחס. בי (110204)

שגב, תום (2005). 1967-והארץ שינתה את פניה. כתר, ירושלים, עמ' 325 – 335.
E 990.21 שגב.וה (1072721)

שלושת דו"חות ועדת אגרנט 1973-1974.
E 990.25 ישר. דו (138905)

הבחינה (60% מהציון הסופי)

הבחינה הינה בחינת בקיאות על החומר שנלמד בכיתה ועל החומר הביבליוגרפי, במתכונת של מבחן אמריקאי.

הנחיות להכנת מצגת

המצגת (40% מהציון הסופי)

- א. בשבוע השלישי לקורס יגישו הסטודנטים הצעת נושא להצגה בפני הכיתה. ההצעה תכלול שאלת מחקר ורשימת מקורות ראשונית. כל תלמיד יקבל מועד להעברת המצגת.
- ב. שאלת המחקר תתמקד בהיבט אחד של הפתעת מלחמת יום הכיפורים, כפי שיאושר על ידי המרצה.
- ג. חלקו השני של הקורס יוקדש להצגת נושאים על ידי הסטודנטים. משך כל מצגת כחמש עשרה דקות. באחריות התלמידים לעמוד במועד שייקבע להם.
- ד. המצגת הינה אישית, לא ניתן לעבוד בקבוצות.